

GÖRKƏMLİ ELM XADİMİ

Pərviz KAZİMİ

*Bakı Dövlət Universiteti**Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müəllimi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru*

Çağdaş ictimai-siyasi və mədəni həyatımızın uğur sevincini, birincilik həyəcanını yaşamış və yaşayan, bu həyatın nəbzini dərin həssaslıqla tutan, tanınmış kitabxanaşünas alim, pedaqoq, ictimai xadim və böyük ziyalı Abuzər Alı oğlu Xələfovun 80 illiyi qarşısında yıq. Son 20 ildə alimin ictimai-siyasi, kulturoloji, pedaqoji baxışları çap olunmuş məqalələr toplusunda gündəlik həyatımızın müxtəlif problemlərinə həsr olunmuş, burada vətəndaş mövqeyi, milli təəssüb, müdrik alim və təcrübəli pedaqoq özünü ifadə etmişdir. 150-dən artıq məqaləni özündə toplamış bu məcmuədə sosial və mədəni həyatımızın, demək olar ki, bütün sahələrinə dair alimin fikir və düşüncələri öz əksini tapmışdır. Lakin bu, professor A.Xələfov şəxsiyyətinin tam portreti deyil, yalnız onun bir epizodudur. Prof. A.Xələfovun əsərlərinin bibliografiyasında ifadə olunan 100-ə qədər kitab, 1000-dən artıq adda elmi məqalə alimin cəmiyyətin sosial-mədəni həyatında fəal iştirak etməklə yanaşı böyük həcmli elmi-nəzəri və elmi praktik əsərlərin müəllifi olmasına əyani sübutdur. Bu elmi irs, prof. A.Xələfovun yaratdığı Azərbaycan kitabxanaşünaslıq elmi məktəbinin məhək daşdır. Hələ 70-ci illərin sonunda bu sətirlərin müəllifləri tələbə olduğu zaman prof. A.Xələfov məktəbinin yetirmələri artıq Sovet elmində öz sözlərini demiş alimlər idilər.

50-ci illərin sonu - 60-ci illərin əvvəllərində kitabxanaşünaslıq təhsili mövzu Sovet təhsil sistemində geniş müzakirəyə səbəb olmuşdu. Kitabxanaşünaslıq təhsili universitetlərdə aparmalıdır, pedaqoji institutlarda, yoxsa mədəniyyət institutlarında? Bu o zaman idi ki, hər kəsin söz hüququ yox idi. Moskva bu işi mədəniyyət institutunda həyata keçirirdi. Professor A.Xələfov bütün səviyyələrdə sübut etdi ki, bu təhsil məhz universitet təhsilidir. Çünki bu sahə sözün əsil mənasında universaldır. Əgər kitabxana işinin tarixi milli və bəşəri mədəniyyət tarixinin tərkib hissəsidirsə, kitabxanaların real məkanda informasiya xidməti çoxistiqamətlidir, universaldır, geniş diapazonda hazırlıq tələb edir və gələcəyə yönəlib.

70-ci illərin əvvəllərində alimin həyat və yaradıcılığına həsr edilmiş sənədli film hazırlayan rejissor, sənədlərlə tanış olandan sonra “Sanki ilahi Sizi bu millətin kitab və kitabxana mədəniyyətini qorumaq və təbliğ etmək üçün yaradıb” demişdir. Sovet dvründə Azərbaycanda kitabxana mədəniyyətinin tarixini araşdıran, Moskva alimlərinin qarşısında tarix elmləri üzrə doktorluq dissertasiyası müdafiə edən A.Xələfov bir çox millətlərdən olan alimlərin rəhbəri və müəllimi olmuşdur. Bu o dövr idi ki, 1974-ci ildə L.Qumilyovun “Et-

nogenez” nəzəriyyəsi müdafiəyə buraxılmamışdı. Moskva alimləri iddia edirdilər ki “bu hər nədirsə, tarix deyil”. Prof. A.Xələfov Sovet məkanında ilk dəfə sübut etdi ki, kitab və kitabxana işinin tarixi mədəniyyət tarixinin ayrılmaz tərkib hissəsidir və sahəvi tarix araşdırmaları ümumi tarixi məzmunlu və etibarlı edən vacib üsurlərdir. Alim Azərbaycanda ayrı-ayrı mütəxəssislər yetirməklə işini bitirməmiş, möhtəşəm bir məktəb yaratmışdır.

Üç çildlik “Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi” çap olunduqdan sonra milli mədəniyyətimizin yaranması, təkamülü, mühafizəsi və təbliği sahəsində kitab və kitabxana irsimizin nə qədər mühüm olması qiymətləndirilməyə başlandı. Alim kitab və kitabxana tarixini mədəniyyət tarixinin ayrılmaz tərkib hissəsi kimi təsis etdi, onun metodologiyasını müəyyənləşdirdi. Kitabxanaşünaslığın fəlsəfəsi və sosiologiyasını işləyib hazırladı. ABŞ alimi Şira kitabxana və cəmiyyət problemini işləyən zaman Sovet İttifaqının sərt ideoloji məkanında bu problemin sosialist ideologiyasına uyğun hazırlanması Moskvanın bir neçə tədqiqat institutuna tapşırılmışdı. Prof. A.Xələfov isə müstəqil və hər hansı ideoloji təsirlərdən kənar problemə müraciət etdi, kitabxanaşünaslığın fəlsəfi, sosial və milli psixoloji problemlərinə öz qiymətini verdi.

Prof. A.Xələfov novator alimdir. Dünyanın informasiya proseslərində son iyirmi ildə baş verən transformasiya, tətbiq olunan yeni kommunikativ texnologiyalar alimin yeni tədqiqatlarında öz əksini tapdı, kitabxanaşünaslıq praktikasında həyata keçirilən keyfiyyət dəyişikliklərini elmi əsaslandırdı, yeni dövrün konsepsiyasını yaratdı.

Prezident Heydər Əliyevin 2001-ci ildə Abuzər Xələfovun 70 illik yubileyi ilə əlaqədar imzaladığı fərmanın ideya-fəlsəfi mahiyyətinə diqqət yetirdikdə Xətəinin Kəmaləddin Behzad haqqında verdiyi fərmanla bir analogiya təşkil etdiyi diqqətimizi cəlb edir. Qələbələrdən ilham alan Xətai görkəmli Kəmaləddin Behzada “Zəmanəsinin nadir insanı” deyər müraciət edir, ona, “ən yaxşılarını topla, ən yaxşılarını yarat, ən yaxşılardan bizi sevindir” deyər ona inaraq fərman vermişdi. Bu gün Azərbaycan dövləti və elmi də A.Xələfova bir o qədər inanır. İnanır ki, Azərbaycanın milli-mədəni simasını dünyaya layiqincə bildirməkdə, ölkədə kitab, kitabxana mədəniyyəti, mütaliədə beynəlxalq kommunikativ informasiya mübadiləsində əlindən gələni edəcək, yaratdığı elmi məktəb dünyanın qabaqcıl məktəblərindən biri olacaq.

Prof. A.Xələfovun rəhbərlik etdiyi Kitabxanaşünaslıq kafedrası bu gün öz sahəsinin elmi-tədqiqat institutu səviyyəsində məhsuldar fəaliyyət göstərir. Milli kitabxanaşünaslıq məsələləri ilə yanaşı, kitabxana işinin praktik məsələləri, müasir texnologiyaların tətbiqi, eləcə də beynəlxalq layihələrdə fəal iştirak edən prof. A.Xələfovun rəhbərliyi altında elmi məktəb Azərbaycanı bu gün də şərəflə təmsil etməkdədir.